

Použitá literatura.

- DOLEŽEL, J., Biblické kořeny sociální práce. In MARTINEK, M. a kol. (vyd.), Praktické teologie pro sociální pracovníky. Praha : Jabok - Vyšší odborná škola sociálně pedagogická a teologická, 2. vyd. 2010, s 26-39. ISBN 978-80-904137-6-4
- DOLEŽEL, J. Bůh na straně chudých – biblické inspirace pro sociální práci. In *Spravedlnost a služba. Sborník vydaný k příležitosti 10. výročí činnosti CARITAS-VOŠ sociální Olomouc*. Uspořádal Jakub Doležel. Olomouc: CARITAS-VOŠs, 2006, s. 73-99. ISBN 80-239-7697-4
- DOLEŽEL, J. Sociální práce do počátku novověku. In MATOUŠEK, O. a kol. (ed.), *Encyklopedie sociální práce*. Praha: Portál, 2013, s. 179-185.
- PETERS, Norbert. *Die soziale Fürsorge im Alten Testament*. (Sociální péče ve Starém zákoně). Paderborn : Bonifacius, 1936.
- THIEL, W., Arm und reich in der Bibel (Bohatí a chudí v Bibli). In HERMANN, Volker (Hrsg.), *Diakonische Existenz im Wandel*. Heidelberg: Diakoniewissenschaftliches Institut, 2007, s. 18.
- CRÜSEMANN, F. Das Alte Testament als Grundlage der Diakonie (Starý zákon jako základ diakonie). In SCHÄFER, G., STROM, Th. *Diakonie – biblische Grundlagen und Orientierungen. Ein Arbeitsbuch*. 3. Auflage. Heidelberg: HVA 1998, s. 67-93.
- + odkazované pasáže Starého zákona (mnohdy nutno samostatně vyhledat)

Starý Egypt – vlivní a solidarita s chudými

- Idea: Počátky imperativu solidarity s chudými pro ty, kdo disponují politickou/ekonomickou mocí
- Písemné záznamy od konce 3. tis. př. n. l. : starost o chudé je součástí výkonu moci vladaře (faraóna) a jeho úředníků
- Chudé v záznamech zastupují: vdovy a sirotci
- Povinnost solidarity s chudými také pro prostý lid:
- Motivace? Usirův soud (125. výrok Knihy mrtvých)

Sumer – zrod ideje ochrany chudých pomocí práva

- Idea: Upomínání vládnoucích elit na jejich závazek péče o chudé a jejich ochranu před útlakem & zároveň první pokusy ukotvit tento závazek pomocí práva (=zákony) vladařů:
- Entemen z Lagaše (kol. 2460 př. Kr.)
- Uruimgina z Lagaše (kol. 2300 př. Kr.)
- Urnammu z Uru (kol. 2100 př. Kr.)
- Chammurapi (1792-1750 př. Kr.), Zákoník,
 - Prolog:
 - „...zavolali (bohové) jménem mě, Chammurapiho, ... abych v zemi zviditelnit spravedlnost, zlého a špatného zničil a silným nedovolil škodit těm slabým...“
 - Epilog:
 - „Velcí bohové mě povolali, já jsem spásonosný pastýřpříjemný stín, chránící mé město... aby silný neubližoval slabému, aby sirotě a vdově se dostalo práva“

Předběžné úvahy: Jak se staví Bible k sekulární (pozemské) skutečnosti?

- Sociální práce= sekulární profese, sledující „pozemské“ cíle.
- Biblické inspirace: je jejich hledání legitimní???
- Neboť: Bible je literatura náboženská. Očekávání: bude poutat pozornost čtenáře na „věci věčné“,
- Avšak Bůh bible: **zájem už o „tento svět“ člověka**, nikoliv teprve až o „onen svět“:
- V bibli platí, že božská a lidská sféra jsou odlišitelné, ale nikoliv od sebe oddělitelné. Dualismus mezi ‚tímto‘ a ‚oním‘ světem, je biblickým spisům cizí.
- Bible klade **důraz na sociální, komunitní rozměr** lidského života, úzký individualismus je jí cizí.

Náboženská revoluce ve světových náboženstvích:

Svatost-bezbožnost definována v Izraeli poprvé pomocí sociálních a sekulárních indikátorů (a ne pouze tradičně: kulticky)

„Bezbožný“ člověk

6 Jejich vlákna se nehodí na šat, svými výrobky se nepřikryjí. Jejich činy jsou jen ničemnosti, na dlaních jim lpí násilné skutky. 7 Jejich nohy pádí za zlem, spěchají prolévat nevinnou krev. Zamýšlejí samé ničemnosti, na jejich silnicích číhá záhuba a zkáza. 8 Cestu pokoje neznají, není práva v jejich stopách. Dělají si křivolaké cesty, kdo se jimi ubírá, nepozná pokoj. (Iz 59,2-10)

Pokr.

Spravedlnost = svatost

Ez 18, 5-13

5 Je-li někdo spravedlivý a jedná podle práva a spravedlnosti...

7 nikoho neutiskuje, dlužníkovi vrací jeho zástavu, nikoho neodírá, hladovému dává svůj chléb a nahého přikrývá rouchem,

8 nepůjčuje lichvářsky a nebere úrok, odvrací se od bezpráví, vykonává pravdivý soud mezi mužem a mužem...

10 Pokud však zplodí syna rozvratníka, který bude prolévat krev a dopouštět se proti bratru čehokoli z těchto věcí...

bude ...12 utiskovat utištěného ubožáka, druhého odírat, nevracet zástavu, pozvedat oči k hnusným modlám, dopouštět se ohavnosti,

13 půjčovat lichvářsky a brát úrok, bude žít?

Pokr.

*6 Zdalipak pŭst, který já si přeji, není toto:
Rozevřít okovy svévole, rozvázat jha, dát
ujařmeným volnost, každé jho rozbít? 7 Cožpak
nemáš lámat svůj chléb hladovému, přijímat do
domu utištěné, ty, kdo jsou bez přístřeší? Vidíš-li
nahého, obléknout ho, nebýt netečný k vlastní
krvi? (Iz 58, 6-10)*

Leviticus 19: Prosociální indikátory „svatosti“

2 „Budte svatí, neboť já Hospodin, váš Bůh, jsem svatý. 3 Každý měj v úctě svou matku a svého otce. Dbej na mé dny odpočinku. 4 Neobracej se k bůžkům a neodlévej si sochy bohů. Já jsem Hospodin, váš Bůh... 9 nepožneš svá pole až do samého kraje a nebudeš paběrkovat, co zbylo po žni. 10 Ani svou vinici úplně nevysbíráš, ... ponecháš je pro zchudlého a pro hosta... 11 Nebudete krást ani obelhávat a podvádět svého bližního. 12 Nebudete křivě přísahat v mém jménu... 13 Nebudete utiskovat a odírat svého druhu, výdělek dělníka... nezůstane u tebe do rána. 14 Nebudeš zlořečit hluchému a slepému nepoložíš do cesty překážku... 15 Nedopustíte se bezpráví u soudu... 33 Bude-li s tebou přebývat ve vaší zemi někdo jako host, nebudete mu škodit... 34 budeš ho milovat jako sebe samého, protože i vy jste byli hosty v zemi egyptské... 36 Já jsem Hospodin, váš Bůh, já jsem vás vyvedl z egyptské země. Proto dbejte na všechna má nařízení...

Předběžné úvahy: Starozákonní předpoklady sociální práce

- Nelze tvrdit, že SPR začíná ve SZ, ale lze tvrdit, že biblické spisy a duchovní atmosféra v nich odrážená, jsou **půdou, v níž koření étos** (ideály a hodnoty) i **struktura** profese sociální práce
- Prvním předpokladem pro toto tvrzení je souhlas biblických vědců v tom, že Bůh, o němž autoři biblických spisů vypráví, stojí přednostně **na straně slabých a bezmocných**.
 - „(...) Jahve, váš Bůh je Bůh bohů a Pán pánů (...) On zjednává právo sirotku a vdově, miluje cizince, dává mu chléb a oděv“ (Dt 10,17-19).
 - Proto i cesta, kterou má kráčet člověk (srov. Dt 10,12) vede k chudým, slabým a potřebným.
- Klíčovým atributem biblického Boha je proto **milosrdenství**:
 - „*Bůh plný slitování a milostivý, shovívavý, nejvyšší milosrdný a věrný, který osvědčuje milosrdenství tisícům pokolení (...)*“ (Ex 34,6; srov. Nu 14,18; Ž 86,15; 103,8).
- Proto také pro biblického člověka vede **cesta spásy cestou napodobování** Božího milosrdenství (v NZ srov. Lk 6,36).
- Druhým předpokladem je přesvědčení starozákonního Izreale, že nouze, utrpení, nemoc, smrt a nespravedlnost nejsou v souladu s Boží představou o člověku (jsou výsledkem zejména nepořádku, který do světa vnesl člověk)
- **Péče o sebe** (láska k sobě samému) je už ve SZ chápána jako předpoklad zdravé péče o potřeby druhých a jako míra pravé lásky k bližnímu (srv. Dnešní důraz na terapeutický odstup, psychohygienu atd. v SPR)
- Podobně jako sumerské civilizace, i SZ ukazuje zálibu v **právních opatřeních** na mírnění chudoby (srv. Dnešní důraz na sociální legislativu v SPR)

Chudí ve Starém zákoně jako most do reality sociální práce dnes

- O „chudých“ je v Bibli řeč mnohokrát. Hebrejská slova, používaná k označení situace „být chudý“ či „trpět nouzí“ (raš; dal; ebjon; aní) mají význam zahrnující mnoho dimenzí. Vztahují se nejen na lidi, kteří trpí nedostatkem materiálních věcí, ale také na aspekty jako nemoc, hlad, nahota, žebrání, i útlak a ponižování.
- Pojmem ‚chudý‘ v širokém smyslu můžeme označit lidi **na okraji tehdejší společnosti** (vyloučené, marginalizované) a strádající sociálními problémy.
- Tradičně nejvíce ohrožené skupiny, které Mojžíšův zákon nejvíce chránil:
 - **vdovy a sirotci**: jelikož nepožívali právní způsobilosti, mohli se stát snadno předmětem manipulace (dnes matky samoživitelky a jejich děti?)
 - **staří**, jelikož byli odkázáni na zabezpečení svými dětmi (míra dnešní osamělosti seniorů)
 - **cizinci** („gér“), které bychom dnes označili spíše za uprchlíky vyhnané z vlasti hladem nebo válkou a kteří se na území Izraele trvale usadili (na rozdíl od „nokří“- cizinec obchodník, procházející, neusazený)
 - **drobní rolníci**, kteří se v důsledku zadlužení mohli ocitnout v silné existenční závislosti na druhých, což souviselo se systémem dlužnictví a jeho nástrojem dlužního otroctví
 - **nádeníci**, kteří nevlastnili skutečně nic a žili jen ze dne na den.

Společenské subjekty, které se hlásí k solidaritě s chudými a díky kterým se sociální práci daří, se nápadně podobají společenským subjektům, které byly za solidaritu s chudými odpovědné už ve starozákonním Izraeli:

ve Starém zákoně

- **král,**
- **dobře situovaní Izraelité** (ekonomické přebytky sdílet ve prospěch chudých – sociální závazek majetku)
- **a proroci** (prorok ve SZ: nikoliv věštění budoucnosti, ale kritika sociální nespravedlnosti ve společnosti)

dnes

- *Sociální stát*
- *Občanská společnost*
- *Neziskový sektor* (někdy označují NGO své aktivity na poli lidských práv a sociální spravedlnosti jako „prorocké“)

Předpoklady étosu dnešní sociální práce: sociální hodnoty ve SZ

- Svrchovaným etickým horizontem je ochrana nekonečné lidské důstojnosti, odvozené z víry, že každý člověk je nositelem „Božího obrazu“ a „Boží podoby“ (srv. Gn 1, 26-27)
- Pomocí hodnot:
 - spravedlnosti
 - a lásky.
- Sepjetí těchto dvou hodnot vystihuje výrok proroka Ozeáša (8. stol. př. Kr.): *Navrať se tedy ke svému Bohu, dbej na milosrdenství (láska) a právo (spravedlnost), s nadějí vytrvale čekej na svého Boha. (Oz 12,7)*

Spravedlnost - První pilíř sociálního zákonodárství SZ

- Spravedlnost a právo, to jsou stále se opakující požadavky, připomínané **proroky**, kteří se chápali jako **obhájci slabých a utlačovaných**.

Pryč ode mne s halasem tvých písní, tvé brnkání na harfy už nechci slyšet. Ať se valí právo jako vody, spravedlnost jak proudící potok. (Am 5,23-24)

1 Běda těm, kdo nařizují ničemná nařízení těm, kdo předpisují plahočení, 2 nuzným odnímají možnost obhajoby, utištěné mého lidu zbavují práva; jejich kořisti jsou vdovy a sirotky olupují. 3 Co si počnete v den navštívení, až se z dálky přizve zkáza? (Iz 10)

- **Také filozofická literatura SZ:**

*2 „Dlouho ještě chcete soudit proti právu, stranit svévolníkům?
3 Dopomozte nuznému a sirotkovi k právu, poníženému a chudému zjednejte spravedlnost, 4 pomozte vyváznout nuznému ubožáku, svévolným ho vytrhněte z rukou!“ (Zl 82)*

Sociální legislativa SZ

- *Snaha reagovat na lidskou nouzi pomocí právních opatření* - pro SZ charakteristická.
- Ustanovení, která zajišťovala **chudým a strádajícím** ne jen přežití, ale **práva** - ústřední součást Mojžíšova zákona (Tóry).
- A zajištění práva pro slabé a chudé vyžaduje mnohdy **kritiku a obžalobu** mocných v případě nespravedlnosti.
- Nástroje, které Mojžíšův zákon poskytoval:
 - **Právní ochrana ohrožených skupin a jedinců**
 - **Sociální daň**
 - **Sociálně ekonomické zákony**
 - **Přikázání lásky**

Vývoj sociální legislativa ve SZ – 3

historické vrstvy

- Kniha smlouvy (Ex 20,22-23,33) – 10. století př. n. l.
 - Obsah:
 - Rituální předpisy *plus*
 - sociální předpisy (kombinace obou představovala náboženskou revoluci)
 - Implicitní poselství Knihy smlouvy je: péče o chudé (sociální předpisy) je stejně důležitá jako péče o správný náboženský kult (rituální předpisy)
- Deuteronomium - konec 7. stol. př. n. l.
- Zákon svatosti (Lv 17-26) – konec 6. stol. př. n. l.
 - Opět Kultické prvky *plus*
 - Prikázání lásky k bližním

Ochrana ohrožených skupin a jedinců

- *Staří* - ochrana (Ex 20,12; 21,15.17; Dt 27,16; Lv 19,3; 20, 9).
- *Vdovy a sirotci a bezdomovci* – zákaz útlaku, garance zvláštní Boží ochrany (Ex 22, 21-24; Dt 24,17.19; 27,19).
- Zákaz útlaku a zneužívání *cizinců* (gér; Ex 22, 20; 23,9 aj.) - stejná práva jako domácí (Lv 24, 22; Nu 15, 15).
- Zákaz brát do zástavy životně důležité předměty - ochrana *chudých* drobných rolníků (Ex 22, 27; 24, 6.12.17).
- ochrana *dlužníků* (dlužních otroků), po odpracování šesti let musí být propuštěni na svobodu (Ex 21, 2-11; Dt 15, 12-18), právo azylu pro uprchlé otroky (Dt 23, 16-17).
- Zákaz zadržování mzdy - ochrana *nádeníků* (Dt 24, 14-15).

První sociální daň (Dt 14,22-29)

- Z královské daně (uvedené v 1 Sam 8) se stává v Dt **chrámová daň**
- Platí jen rolníci
- V tříletém cyklu:
 - 2x sebefinancování pouti do hlavního chrámu
 - 1x na podporu chudých v místní obci
- Tedy: 30% (!) dosavadních státních příjmů měla sloužit *zabezpečení sociálně slabých skupin obyvatelstva.*

Sociálně-ekonomické zákony

1. Zákaz úroků

- Ex 22,24 – Kniha smlouvy (*chudému...neuložíš úrok*)
- Dt 23,20n – Deuteronomium (*svému bratru nebudeš půjčovat na úrok*)

2. Regulace ručení za půjčky (Ex 22,25; Dt 24,12)

3. Dlužní amnestie – sabatický a jubilejní rok (také „zákony milostivého léta“)

- Předchůdcem opatření bylo: sociálně agrární ustanovení Ex 23,10n
- Podle Dt 15,1-18: 7. rok
- Podle Lv 25: 49./50. rok
- Izrael: pravidelná amnestie – v okolních kulturách (Mezopotámie) nevypočitatelná vladařské amnestie

Zákon milostivého léta (Leviticus 25)

- Hospodin promluvil k Mojžíšovi na hoře Sínaji:
"Odpočítáš si pak sedm roků odpočinutí, sedmkrát sedm let, a vyjde to období sedmi roků odpočinutí: čtyřicet devět let. Desátého dne sedmého měsíce dáš ryčně troubit na polnici; v den smíření budete troubit na polnici v celé vaší zemi.
- *Padesátý rok posvětíte a vyhlásíte v zemi **svobodu všem jejím obyvatelům**. Bude to pro vás léto milostivé, kdy se každý vrátí ke svému vlastnictví a všichni se vrátí ke své čeledi. Padesátý rok vám bude létem milostivým. Nebudete v něm sít ani sklízet, co samo vyrostе, ani sbírat hrozny z neobdělanych vinic. Je to léto milostivé. Budete je mít za svaté. Smíte jíst z pole, co urodí. V tomto milostivém létě se každý vrátí ke svému vlastnictví."*

Láska k bližnímu - **Druhý pilíř** sociálního zákonodárství SZ

- **Sebeláska jako míra** pravé lásky k bližnímu
- *budeš milovat svého bližního jako sebe samého. Já jsem Hospodin (Lv 19,18)*
- Opakováno i v souvislosti s **uprchlíky a migranty** : 33 *Bude-li přebývat s tebou ve vaší zemi někdo jako **host**, nebudete mu škodit.*
34 *Ten, kdo bude s vámi přebývat jako host, bude vám jako domorodec mezi vámi. **Budeš ho milovat** jako sebe samého, protože i vy jste byli hosty v zemi egyptské. Já jsem Hospodin, váš Bůh.*

Příkázání lásky Lv 19 - struktura

1. zákaz podvodů (krást, obelhávat, podvádět),

- *⁹Až budete ve své zemi sklízet obilí, nepožneš své pole až do samého kraje a nebudeš paběrkovat, co zbylo po žni.*

¹⁰Ani svou vinici úplně nevysbíráš, nebudeš na své vinici paběrkovat spadaná zrnka; ponecháš je pro zchudlého a pro hosta. Já jsem Hospodin, váš Bůh.

¹¹Nebudete krást ani obelhávat a podvádět svého bližního.

¹²Nebudete křivě přísahat v mém jménu, sice znesvětiš jméno svého Boha. Já jsem Hospodin.

Příkázání lásky - struktura

2. zákaz utlačování sociálně slabých (nádeník, hluchý, slepý),

- *Nebudeš utiskovat a odírat svého druhu. Výdělek dělníka, kterého si najmeš, nezůstane u tebe do rána.*
¹⁴Nebudeš zlořečit hluchému a slepému nepoložíš do cesty překážku, ale budeš se bát svého Boha. Já jsem Hospodin.

Příkázání lásky - struktura

3. zákaz bezpráví v právních sporech

- *Nedopustíte se bezpráví při soudu. Nebudeš nadržovat nemajetnému ani brát ohled na mocného; budeš soudit svého bližního spravedlivě.*

Příkázání lásky - struktura

4. zákaz nesprávných pohnutek „v srdci“ (nenávidět, mstít se, chovat zášť).

- *Nebudeš se chovat ve svém lidu jako utrhač, nebudeš ukládat svému bližnímu o život. Já jsem Hospodin.*

¹⁷Nebudeš ve svém srdci chovat nenávist ke svému bratru, ale budeš trestat svého bližního podle práva, a neponeseš následky jeho hříchu.

¹⁸Nebudeš se mstít synům svého lidu a nezanevřeš na ně...

Příkázání lásky - struktura

5. příkaz lásky k bližnímu

- *...budeš milovat svého bližního jako sebe samého. Já jsem Hospodin.*

Láska k nepříteli ve SZ?

- Ani **před nepřítelem** se nemá zastavit
- *Hladoví-li ten, kdo tě nenávidí, nasyť jej chlebem, žízní-li, napoj ho vodou (Př 25,21)*

Psychosociální parametry sociální legislativy ve SZ

- Pojetí chudoby a právní normy na ochranu chudých jsou nesený ***respektem před důstojností*** chudého
- Svrchované příkazy k jejich ochraně jsou nesený principem ***spravedlnosti*** – chudý se nemusí dovolávat náhodné dobročinnosti druhých (právní nárok)
- **Posledním garantem** ochrany sociálně slabých je Hospodin
- Institut pravidelné dlužní amnestie umožňuje zachovat psychologicky klíčovou ***naději na nový začátek***

Specifické aspekty starozákonního sociálního étosu

- Závazek společenských elit pomoci slabým a chudým k právu = společný étos staro-orientálních kultur (Sumer, Egypt)
- Čím se tedy sz-ní étos liší?
- Odpověď: Zdůvodněním=motivací

Motivační zdroje sociálního étosu ve SZ

- **Minulostní motivace:**

- Klíčová národní „vzpomínka“: záchrana a exodus z Egypta (,kondenzát‘ v Dt 26,5-10)
- Vědomí vlastního vysvobození jako základ péče o chudé
 - Starší vrstvy (Ex 22,20; 23,9; Dt 10,19): „*neboť jste byli cizinci v egyptské zemi*“
 - Motivace odkazem na vlastní zkušenost utrpení
 - Aktivizace **empatie** posluchače
 - Novější vrstva (Dt 24,17n) - posun: „*Nepřevrátíš právo bezdomovce ani sirotka a vdově nezabavíš roucho. Ale pamatuj, že jsi byl otrokem v Egyptě a že Hospodin, tvůj Bůh tě odtud vykoupil. Proto ti přikazují, abys to dodržel.*“
 - Odkaz na zkušenost osvobození a sociální změny
- Hospodin přikazuje činit to, co sám vykonal ve prospěch Izraele

Motivační zdroje sociálního étosu ve SZ

- **Přítomnostní motivace**

- Hospodinova **láska** (Dt 7,8) – milovat chudé a slabé=napodobovat Hospodina
- Hospodinova **svatost** (Lv 19,2; 19,34) - milovat chudé a slabé=vstupovat do Hospodinovy svatosti
 - Biblické pojetí svatosti překračuje pouhý kulticko-rituální rozměr a dosahuje svého cíle v ***prosociálním jednání*** (Iz 58,6-8)

Motivační zdroje sociálního étosu ve SZ

- **Budoucnostní motivace**

- ***blížkost*** Boží spásy (Iz 56,1-8)

- láska vůči chudým zastupuje lásku k Bohu (srov. PŘ 14, 21; 17, 15; 19, 17; Ž 41,2).

- V biblické tradici se pomalu začalo prosazovat tušení určité *identifikace Boha s chudými*, která plně zazáří v Ježíšově poselství (srov. Mt 25, 45).

Jednání Hospodina prototypem mezilidského sociálního řádu

- Náročná a rozvinutá sociální kultura starozákonního Izraele byla pro tehdejšího Izraelity smysluplná jen za předpokladu, že **Bůh přikazuje člověku pouze to, co sám vůči člověku koná.**
- **Boží pečující láska k cizincům a chudým** (Dt 10,18). Obzvláště často je tento motiv, operacionalizovaný do pojmů *ochrana, pomoc* apod., používán u žalmistů:
 - Hospodin je útočištěm zdeptaných a utlačovaných (Ž 9,10),
 - nadějí ponížených (9,19),
 - zachráncem slabých a chudých (18,28; 35,10; 76,10; 109,31),
 - je otcem sirotků a obhájce vdov (68,6),
 - on slyší nářek chudých (10,17; 34,7; 69,34),
 - zjednává právo vdovám a utlačovaným (10,18; 140,13),
 - ochraňuje cizince a bezdomovce (146,9),
 - zastává se chudých a trpících (12,6).
- Bůh, o němž autoři biblických spisů vypráví, **stojí nepřehlédnutelně na straně slabých a bezmocných.**

Teologická motivace sociálního étosu ve SZ: Sociální obžaloba (pohanského) polyteismu v Žalmu 82

- *(1) V shromáždění bohů postavil se Bůh, vykoná soud mezi bohy:*
- *(2) Dlouho ještě chcete soudit proti právu, stranit svévolníkům?*
- *(3) Dopomozte nuznému a sirotkovi k právu, poníženému a chudému zjednejte spravedlnost,*
- *(4) pomozte vyváznout nuznému ubožáku, svévolným ho vytrhněte z rukou!“*
- *(5) Nic nevědí, nic nechápou, chodí v tmách, a celá země v základech se hroutí.*
- *(6) „Ač jsem řekl: ‚Jste bohové, všichni jste synové Nejvyššího,‘*
- *(7) zemřete též jako jiní lidé, padnete tak jako každý vladař.“*

Výklad

- Zde Hospodin vynáší soudní **ortel nad (pohanskými) božstvy.**
- Obviňuje z ignorování jejich povinnosti pečovat o chudé, ponížené a trpící a zároveň
- ze zvýhodňování svévolníkům.
- Výsledkem této jimi způsobené sociální nespravedlnosti je světová nerovnováha (v.5).
- Protože pohanská **božstva neosvědčila své božství** v tom nejdůležitějším, totiž **v odpovědnosti a péči o nejslabší v lidské společnosti**, jsou vydána napospas stejnému smrtelnému údělu jako lidé (v.7).

Souhrn

- 1. Podle Starého zákona je Božím plánem prosadit takový *řád, který umožňuje lidem život v plnosti.***
- 2. Nastolení takového řádu v plnosti se očekává v budoucnosti, začít se musí ale už nyní**
- 3. Nastolení tohoto řádu může/má začít *na okraji společnosti.* Na začátku není obrácení mocných, ale *osvobození chudých, slabých a ohrožených.***
 - SZ formuluje (paralelně s ostatními staroorientálními kulturami) sociální étos pomoci sociálně slabým na základě pojmu spravedlnosti a lásky.**
 - Spravedlnost vládne tam, kde je pomáháno slabým a ohroženým k účasti na životě společnosti.**
 - Tu nejhlubší bázi sociálního étosu, na nějž se dá apelovat, tvoří v Izraeli - jinak než u ostatních národů - vědomí společné zkušenosti Boží záchrany z nouze a útlaku.**